

Alaealine tööle

*Meeli Miidla-Vanatalu
tööinspektor-jurist*

Eelmisel aastal jõustunud töölepingu seadus lubab töölepingu sõlmida lapsega, kes on saanud 7-aastaseks. Mõnigi täiskasvanu vangutab nüüd pead, et kuidas siis Eestis sellised seadused on, et päris väikesed lapsed tööle lubatakse?

Vanusepiirangu alandamine on tegelikult seatud töötavate laste kaitseks ja tööde loetelu, mida nii väike laps teha võib, on rangelt määratletud.

Sageli näeme suvevaheajal ajalehepoisse, kes meile linnas või bussis lehti või ajakirju müügiks pakuvad. Seni sõlmiti nendega üldjuhul käsundus- või töövõtuleping, millega ei kaasnenud töölepingust tulenevaid sotsiaalseid tagatisi (tööaja piirang, õigus puhkusele, töötasu alammäär jne). On küsitav, kas alaealisele, kes on tsiviilseadustiku üldosa seaduse mõistes piiratud tehinguvõimega isik, saab üldse panna vastutust ja seada kohustust täita käsundit või tellimust, isegi kui lapsevanem selleks nõusoleku annab.

Kuna alaealistele tuleb tagada erikaitse füüsiliste ja moraalsete ohtude, eelkõige otseselt või kaudselt nende tööst tulenevate ohtude eest, siis sätestab töölepingu seadus ja selle alusel välja antud määrused töötamise lubatavuse ja tehtavate tööde loetelu sõltuvalt noore vanusest, koolikohustuslikkusest ja töö iseloomust.

Mida peab teadma tööandja, kes alla 18-aastase noore tööle lubab?

Lapsega, kes tööandja heaks tööd tegema asub, tekib töösuhe, isegi kui tööandja ühtegi lepingut temaga kirjalikult ei sõlmi. Seda tasub meeles pidada, kui tööandja lubab oma töötaja lapsel koos vanemaga tööd teha.

Töölepingu sõlmimine alaealisega ja selleks vajalikud eeldused on sätestatud töölepingu seaduse paragrahvides 7 ja 8. Lisaks reguleerib alaealiste tööd kaks Vabariigi Valitsuse määrust: 11. juuni 2009 määrused nr 93 „Alaealisele lubatud kerged

tööd” ja nr 94 „Töökeskkonna ohutegurite ja tööde loetelu, mille puhul alaealise töötamine on keelatud”.

Enne alaealise tööle võtmist peab tööandja saama nõusoleku lapse seaduslikult esindajalt, kelleks üldreeglina on lapsevanem. Lapsevanem ei tohi anda nõusolekut koolikohustusliku alaealise töötamiseks koolivaheajal rohkem kui pooleks iga koolivaheaja kestusest. Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse § 17 lõike 1 kohaselt on koolikohustuslik laps, kes jooksva aasta 1. oktoobriks saab 7-aastaseks. Õpilane on koolikohustuslik põhihariduse omandamiseni või kuni 17-aastaseks saamiseni.

Töölepingu sõlmimiseks 7–14-aastase alaealisega peab tööandja, lisaks lapsevanema nõusolekule, taotlema oma tegevuskohajärgselt tööinspektorilt nõusoleku. Selleks esitab ta Tööinspektsiooni vastava regiooni (Põhja, Lõuna, Lääne või Ida) inspektsioonile taotluse, milles märgib tööandja andmed alaealise töötingimuste, sealhulgas töö tegemise koha ja töökohustuste, vanuse ning koolikohustuslikkuse kohta. Lisada tuleks ka alaealise kontaktandmed (elukoha aadress, e-posti aadress ja telefoninumber).

Kahtluse korral, kas alaealise tööle asumine on tema enda vaba tahe või pigem vanemate sund, võib tööinspektor võtta ühendust nii lapse enda kui ka lapse elukohajärgse lastekaitsetöötajaga.

Tööinspektor hindab taotluse saamisel, kas alaealine soovib ja tohib nimetatud tööd teha ning kas töötamine on kooskõlas seadusest tulenevate nõuetega. Nõusolekut andes peab tööinspektor muu hulgas tegema kindlaks, et töötamine ei takista lapse koolikohustuse täitmist. Kui tööinspektor tuvastab, et töö takistab hariduse omandamist, keeldub ta TLS § 7 lõikes 2 sätestatud tuginedes nõusoleku andmisest.

Alla 15-aastane alaealine ei tohi enne tööle asuda, kui tööinspektor on nõusoleku andnud. Kui tööandja seda nõuet eirab, on tööinspektoril võimalus algatada

tööandja suhtes väärteomenetlus ja karistada teda kuni 20 000 kroonise rahatrahviga.

Alaealise tagatised ja tööandja kulud

Alla 18-aastastel töötajatel on lühendatud täistööaeg:

- 1) 7–12-aastaselt – 3 tundi päevas ja 15 tundi seitsmepäevase ajavahemiku jooksul;
- 2) 13–14-aastaselt või koolikohustuslikul töötajal – 4 tundi päevas ja 20 tundi seitsmepäevase ajavahemiku jooksul;
- 3) 15-aastaselt töötajal, kes ei ole koolikohustuslik – 6 tundi päevas ja 30 tundi seitsmepäevase ajavahemiku jooksul;
- 4) 16-aastaselt töötajal, kes ei ole koolikohustuslik, ja 17-aastaselt töötajal – 7 tundi päevas ja 35 tundi seitsmepäevase ajavahemiku jooksul.

Eeltoodu tähendab, et kuigi alaealine töötab lühemat aega kui täiskasvanu, peab tööandja talle tagama töötasu vastavalt kehtivale alammääradele ehk vähemalt 27 krooni tunnis või 4350 krooni kuus ehk kui näiteks 14-aastane töötaja töötab 4 tundi päevas ja 20 tundi nädalas ning temaga on kokkulepe kuupalgas, siis ei saa see olla väiksem kui 4350 krooni.

Ületunnitööd alaealine teha ei tohi. Samuti on tühine kokkulepe, mille kohaselt alaealine töötaja kohustub tegema tööd kell 20.00 kuni 6.00.

Rangelt peab järgima alaealiste puhkeaja nõudeid. Tühine on kokkulepe, mille kohaselt:

- 1) 7–12-aastasele alaealisele töötajale jääb 24-tunnise ajavahemiku jooksul vähem kui 21 tundi järjestikust puhkeajaga;
- 2) 13–14-aastasele alaealisele või koolikohustuslikule töötajale jääb 24-tunnise ajavahemiku jooksul vähem kui 20 tundi järjestikust puhkeajaga;
- 3) 15-aastasele alaealisele töötajale, kes ei ole koolikohustuslik, jääb 24-tunnise ajavahemiku jooksul vähem kui 18 tundi järjestikust puhkeajaga;

- 4) 16-aastasele alaealisele töötajale, kes ei ole koolikohustuslik, ja 17-aastasele töötajale jääb 24-tunnise ajavahemiku jooksul vähem kui 17 tundi järjestikust puhkeajaga.

Alaealisele on ette nähtud põhipuhkus vähemalt 35 kalendripäeva kalendriaastas. Kui alaealine on tööl 15 kalendripäeva, siis peab talle töölepingu lõpetamisel maksma 2,9 (35 jagatud 12-ga) päeva eest kasutamata puhkuse hüvitist, sest 15 ja enam töösuhtes oldud päeva ümardatakse terveks kuuks.

Lapsega, kes tööandja heaks tööd tegema asub, tekib töösuhe, isegi kui tööandja ühtegi lepingut temaga kirjalikult ei sõlmi.

Kas alaealisele võib rakendada katseaega?

Katseaega võib alaealise puhul rakendada, kuid katseaja tulemuste hindamisel peab tööandja arvestama asjaoluga, et alaealine on täiskasvanud töötajast erinevate teadmiste, kogemuste, võimete ning vaimse ja füüsilise tervisega. Seega ei saa temalt eeldada täiskasvanud töötaja saavutusi või vastutust.

Kuna alaealised võetakse sageli tööle tähtajalise töölepinguga, siis ei tohi ära unustada, et TLS § 86 lg 3 kohaselt ei saa katseaeg olla pikem kui pool lepingu kestusest.

Kas 12-aastane nooruk võib vanema nõusolekul teha põllumajandusettevõttes kergemaid töid (rohimine, kastmine)?

Ei või, sest TLS § 7 lg 4 sätestab, et 7-12aastastel alaealistel on lubatud teha kergemaid töid vaid kultuuri-, kunsti-, spordi- või reklaamitegevuse alal. 12-aastase alaealise nooruki põllumajanduslikus ettevõttes tehtav töö (rohimine, kastmine) nimetatud tegevusalade hulka ei kuulu. Siin ei aita ka vanema nõusolek.

Seaduses sätestatud põhimõtet kinnitab ka Vabariigi Valitsuse 11.06.2009 määruse nr 93 "Alaealisele lubatud kerged tööd" § 1 lõige 2, mille kohaselt on 7-12aastastel alaealistel lubatud teha kergeid töid kultuuri-, kunsti-, spordi- või reklaamitegevuse alal, milleks on eelkõige osalemine etendusametuse töös loomingu- ja kunstitegevuse alal või töö modellikultuuris.